

УДК 94(477) «1939/1991»:272]:930

© Павло Хом'як* (Луцьк)

© Оксана Костенко** (Переяслав)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ІСТОРІОГРАФІЇ РИМО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В УКРАЇНІ (1939–1991 РОКИ)

У статті проаналізовано напрацювання вітчизняної та зарубіжної історіографії щодо історії Римо-католицької церкви в Україні у радянську добу. Виділено два основні етапи досліджень Римо-католицької церкви: комуністичний або радянський (1939–1980 роки) та модерний пострадянський, який розпочинається із прикінця 80-х років ХХ століття і, фактично, триває донині. За цей час підходи у висвітленні історії Римо-католицької церкви змінювалися залежно від політичної ситуації та доступної бази архівних джерел, і лиш становлення незалежних Польщі та України сприяло можливості незаангажованих досліджень, адже було відкрито архівні документи і розпочалися дослідження історії Церкви та репресій радянської влади проти неї.

Ключові слова: історіографія, дослідження, Римо-католицька церква, релігія, радянська доба, переслідування, репресії, УРСР.

Pavlo Khomiak (Lutsk),
Oksana Kostenko (Pereiaslav)

SOME ASPECTS OF THE HISTORIOGRAPHY OF THE ROMAN CATHOLIC CHURCH IN UKRAINE (1939–1991)

Abstract. This article analyses the main findings of domestic and foreign historiography on the history of the Roman Catholic Church in Ukraine during the Soviet era, 1939–1991. It is proven that the Roman Catholic Church in the Ukrainian SSR was subjected to numerous persecutions, prohibitions, repressions and confiscation of property by the Soviet authorities.

The authors identify two main stages in the study of the Roman Catholic Church: the communist or Soviet period, which lasted since 1939 to the 1980s, and the modern post-Soviet period, which began in the late 1980s and continues to this day. Over the years, scholars' approaches to covering the history of the Roman Catholic Church have changed depending on the political situation, social attitudes, and the available archive sources. Only the establishment of a democratic Poland and an independent Ukraine opened up the possibility of unbiased research, because it was during this period that important archival documents were opened and research began on the history of the Roman Catholic Church and the Soviet authorities' repression against it, its ministers and the faithful.

Without claiming to provide a comprehensive analysis of historiography, due to the limited scope of the article, the authors of this study nevertheless analyse the main works and highlight the main directions of research in Ukrainian and foreign historiography.

The historiography of the issue covers works that vary considerably in terms of their scientific level and the reliability of the information presented therein. The analysis showed that there is no comprehensive study of the historiography of the Roman Catholic Church in Ukraine during the Soviet period, but there are a number of works that are regional in nature or reveal specific narrow aspects of the history of the Roman Catholic Church in the Ukrainian SSR during the period 1939–1991.

Keywords: historiography, research, Roman Catholic Church, religion, Soviet era, persecution, repression, Ukrainian SSR.

¹ докторант кафедри всесвітньої історії Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Doctoral Student, Department of World History, Lesya Ukrainka Volyn National University.

orcid.org/0000-0002-4825-9009

e-mail: paolo.chomiak@gmail.com

² к.і.н., доцент, завідувачка кафедри загальної історії, правознавства і методик навчання
Університету Григорія Сковороди у Переяславі.

PhD in History, Associate Professor, Head of the Department of General History, Law and Teaching Methods,
Hryhorii Skovoroda University in Pereiaslav.

orcid.org/0000-0003-0831-9158

oksana.kostenko.university@gmail.com

Постановка наукової проблеми та її значення. Роль релігії у суспільному житті важко переоцінити, а десятиліття радянського «войовничого атеїзму» посилили інтерес дослідників до історії релігії та Церкви на теренах СРСР. Однією із таких проблем є історія Римо-католицької церкви у радянський період. Адже лише після 1991 року було відкрито важливі архівні документи і розпочалися дослідження історії Римо-католицької церкви та репресій радянської влади супроти неї. Донині історіографія історії Римо-католицької церкви у радянський період продовжує залишатися не досить широко розробленою, тому аналіз історіографії проблеми, що порушується авторами у представлений статті, має на меті систематизувати та проаналізувати існуючі напрацювання, а також виявити прогалини у дослідженні задекларованої теми.

Аналіз останніх досліджень. Оскільки представлена стаття присвячена аналізу історіографії історії Римо-католицької церкви у радянський період, зазначимо лише декілька найновіших досліджень. Серед них монографія П. Хом'яка «Римо-католицьке духовенство Львівської та Луцької дієцезій у 1939–1991 роках: особливості діяльності»¹, що побачила світ у 2025 році та розкриває вузький географічний регіон Західної України (Львівську та Луцьку дієцезії) і містить багатий фактологічний матеріал. Цікавими та наповненими найрізноманітнішими фактами з історії Римо-католицької церкви досліджуваного періоду є праці П. Бондарука, І. Поїздника, А. Чорненького, які є аналізованими нижче.

Виклад основного матеріалу. Як уже йшлося вище, лише із 1991 року, з моменту краху СРСР та постанов на його уламках незалежних держав, розпочинаються активні дослідження з історії Римо-католицької церкви, зокрема радянського періоду — часу, коли Церква загалом, її духовенство та віряни переживали надзвичайно важкі часи, сповнені репресій, переслідувань та втрат. Саме з початку 90-х років ХХ століття відкриваються закриті раніше архівні фонди, що лягли в основу численних досліджень. Звісно, було б неправильним стверджувати, що у радянський період таких досліджень не було, однак мусимо зауважити, що більшість праць з історії Римо-католицької церкви, що побачили світ до 1991 року, були видані за межами СРСР.

Тож розпочинаючи аналіз історіографії, акцентуємо на тому, що автори статті визначають два логічно обумовлені у часі етапи досліджень Церкви: комуністичний або радянський, що припадає на період 1939 — 1980-х років, та модерний пострадянський, який розпочинається із прикінця 80-х років ХХ століття і, фактично, триває донині. Упродовж років підходи науковців щодо висвітлення історії Римо-католицької церкви змінювалися залежно від політичної ситуації, суспільного налаштування та доступної бази архівних джерел, і лише становлення демократичної Польщі та незалежної України відкрило можливість незаангажованих досліджень.

На початку ми зауважували про те, що внесок у вивчення історії Римо-католицької церкви у радянський період здійснили як вітчизняні, так і зарубіжні історики. Тому історіографію теми дослідження, враховуючи розвиток національних історіографій, можна поділити на вітчизняну і зарубіжну. Остання включає наукові розвідки польських, литовських, казахських, російських та білоруських учених. Специфікою аналізованих праць є і те, що важливо враховувати поділ дослідників на «світських» та «церковних», прийнятий в історичній науці, яких своєю чергою варто розрізняти за конфесійною приналежністю (прокатолицьку, греко-католицьку та православну). Це важливо з огляду на те, що на об'єктивність студій впливає не лише ідейна заангажованість авторів, відмінності методології дослідження, джерельна база, а й конфесійна приналежність. Очевидна умовність такого поділу, однак для аналізу наявного доробку врахування цього фактора є надважливим.

Автори при аналізі історіографії застосовують проблемно-тематичний критерій, в межах якого розглянуті наявні історичні праці від узагальнюючих до вузько сюжетних. Проблемно-тематичний принцип, на наше переконання, дозволяє вийти за вузькі рамки національних історіографій і максимально різнобічно охарактеризувати історіографічне тло, яке існує на момент дослідження.

Українські та зарубіжні автори здійснювали спроби дати загальну характеристику Католицької церкви латинського обряду в СРСР та УРСР досліджуваного періоду. Наприклад, такою працею є книга «Католицька церква в СРСР»² за авторством Г. Хоружого, який подав відомості щодо умов, в яких опинилась Римо-католицька церква за комуністичного режиму. Аналізу становища духовенства та Римо-католицької церкви на теренах СРСР присвячено праці Р. Дзвонковського «Лексика польського духовенства, репресованого в СРСР 1939–1988 рр.»³, «Відродження католицької церкви латинського обряду в СРСР»⁴, «Католицька церква в СРСР (1917–1939)»⁵, «Релігія і католицька церква в СРСР 1917–1991»⁶, «Доля католицького духовенства в СРСР 1917–1939 рр.»⁷ та «Доля католицького духовенства в СРСР у 1939–1987 рр.»⁸. Автор розглядає питання Римо-католицької церкви у складі СРСР, надаючи загальні характеристики та розкриваючи ті чи інші тенденції, які панували в режимі та мали відношення до духовенства, показує, що тогочасна влада вбачала у католиках латинського обряду

«осередок польськості», який необхідно було знищити. Загальну характеристику саме римо-католицькій громаді в УРСР у своїх дослідженнях дали П. Бондарчук^{9, 10} та польські дослідники А. Глебович^{11, 12}, Ю. Дембінський¹³, В. Осадчий¹⁴.

Серед праць, які розкривають історію різних релігійних конфесій — Православної церкви (Андрій Смірнов¹⁵), Греко-католицької церкви (К. Будз¹⁶, В. Ільницький^{17, 18}) у досліджуваній період. Згадаємо також спроби аналізу взаємовідносин між римо-католицькою та греко-католицькою церквами (І. Поїздник¹⁹ та А. Чорненький²⁰).

Історіографічною проблемою, яку варто виокремити і яка репрезентована численними розвідками, є політика радянської влади щодо релігійних спільнот, і зокрема римо-католиків уже після Другої світової війни. Радянська пропаганда під гаслами войовничого атеїзму прагнула максимально нівелювати християнські цінності й чинила супротив збереженню впливів Церкви, що відображала й історіографія цього періоду. Так, наприклад, у своїй роботі Й. Григулевич²¹, перекинувши факти, подав неправдиву інформацію про Католицьку церкву латинського обряду, що цілком відповідала пануючій у СРСР атеїстичній пропаганді.

Після 1991 року, коли і Польща, і Україна постають як незалежні держави, тема Римо-католицької церкви опинилась у центрі уваги вітчизняних істориків. Питання проведення антирелігійної діяльності та курсу влади на атеїстичну пропаганду про відношення СРСР до Церкви, про відношення людей і духовенства до діяльності влади в контексті релігійних громад належить до тих, що розглядали першочергово. Нагадаємо, що загальні питання з історії католицької церкви в умовах комуністичного режиму висвітлювали В. Байдич^{22, 23, 24, 25}, П. Бондарчук^{26, 27, 28}, В. Войналович²⁹, О. Гура^{30, 31, 32, 33}, О. Лисенко³⁴, В. Рожков³⁵, В. Сергійчук³⁶ та ін. Історіографію щодо політичних репресій проти Римо-католицької церкви в УРСР у роки Другої світової війни та перші повоєнні роки охарактеризувала О. Довбня³⁷.

Варто наголосити, що особливістю радянської історіографії щодо Римо-католицької церкви була її залежність від взаємин СРСР з Ватиканом і, відповідно, політики, яку проводив останній щодо радянської держави. Яскраво ілюструють цю тезу роботи Й. Григулевича³⁸, Л. Киз та М. Коваленка³⁹.

Державно-конфесійні особливості західноукраїнських земель спонукали до окремих оцінок ситуації на цих теренах. Саме характеристиці церковно-релігійного життя 1953–1964 років в Україні на прикладі західних областей присвячена монографія волинського дослідника А. Моренчука⁴⁰. У своїй розвідці серед іншого він виокремлює особливості антицерковної кампанії у цьому регіоні та вказує на високий рівень релігійності населення, що впливало на кроки радянських чиновників.

У контексті дослідження становища духовенства Католицької церкви латинського обряду на теренах Луцької дієцезії, варто виокремити той факт, що на сьогодні існує не так багато матеріалів, які в комплексі розкривають цю проблематику. Дослідники, до певної міри, згадують про окремі постаті чи храми, однак проблематичним залишається формування єдиної концепції, яка демонструвала б стан речей в об'єктивний спосіб.

Водночас автори статті акцентують на тому, що внесок, який здійснили представники Луцької дієцезії Римо-католицької церкви у час Другої світової війни та період перебування у складі СРСР, є недооціненим. Адже місцеві священники докладали максимум зусиль для підтримки стійкості віри мирян, навчання дітей та молоді, поширення релігійної літератури та збереження храмів. Саме такі тези розкрито та обґрунтовано у монографії волинського дослідника П. Хом'яка «Римо-католицьке духовенство Львівської та Луцької дієцезій у 1939–1991 роках: особливості діяльності»⁴¹. П. Хом'як на основі широкої джерельної бази аналізує особливості життєдіяльності римо-католицького духовенства Львівської та Луцької дієцезій періоду 1939–1991 років, досліджує репресії проти римо-католицького духовенства.

Важливі відомості про життя Луцької дієцезії в повоєнний період отримуємо із праці «Луцька дієцезіяльна курія на заслання»⁴², яка хронологічно обмежена 1974 роком. Зокрема, у праці М. Дембовської є констатація факту, що після виселення останнього Луцького єпископа Адольфа Петра Шельонжека до Бежгловського замку, що біля Торуня, духовенство і вірні Луцької дієцезії РКЦ залишились без провідника. Пояснює це дослідниця агресивним наступом радянської влади на місцеве духовенство, адже, як неодноразово зазначалось, проводились масові арешти, здійснювались переслідування священників за продовження своєї релігійної діяльності, конфісковувалось усе церковне та особисте майно та націоналізувались храми. І хоча названа праця має вузький регіональний аспект, вона відображає загальне суспільно-політичне тло в УРСР досліджуваного періоду і допомагає більш глибоко зрозуміти характер та масштаби радянських репресій проти Церкви.

Вагомий внесок у розвиток історіографії Римо-католицької церкви на Волині належить польському досліднику Л. Попеку, який написав ряд праць, присвячених історії Луцької дієцезії та збереженню храмів на теренах Волині. Зокрема, мова йде про працю «Втрати римо-католицьких храмів на Волині в 1939–1945 рр.»⁴³. Автор охарактеризував стан, в якому опинилась Церква, як епоху зникнення організаційних структур місцевої Римо-католицької церкви, мученицької смерті духовенства та вірних, а також свідоме спустошення церков окупантами — радянськими та німецькими.

Схожа за своїм становищем була ситуація в межах Волині, а саме Луцької дієцезії, яка стала об'єктом вивчення М. Дембовської⁴⁴. На основі історичних джерел авторка в своєму дослідженні аналізує стан, в якому опинилась Луцька дієцезія під час Другої світової війни в умовах окупації двох тоталітарних держав — фашистського Третього Райху та Радянського Союзу. З огляду на це зазначається, що в час перебування Луцької дієцезії Римо-католицької церкви в окупації Німеччини, відчувалось певне послаблення релігійних свобод⁴⁵, втім це не означає, що відношення нової влади до римо-католицької спільноти було лояльним. Деяку інформацію про націоналізацію майна, пограбування храмів, приміщень курії, особистих помешкань у цей період дізнаємось із праці М. Дембовської «Католицька церква в часи окупації 1939–1945 рр.»⁴⁶.

Важливу історіографічну інформацію, яка базується на архівних документах, подає Б. Кумор у роботі «Львівська архідієцезія латинського обряду у світлі дієцезіального схематизму 1939 р.»⁴⁷. Зокрема, автор висвітлює статистичні дані щодо кількості парафій та духовенства, яке залишилось на теренах дієцезії, подає кількість храмів та інших сакральних будівель та зафіксував чисельність різних релігійних осередків. Інформація, яку подає Б. Кумор, дає можливість простежити політику курсу на атеїзацію суспільства та націоналізацію церковного майна.

На початку 1990-х років реалізовано проєкт, запропонований З. Желінським, який передбачав видання колективної монографії про релігійну ситуацію на порубіжних землях Другої Речі Посполитої під час Другої світової війни⁴⁸. Кожен розділ монографії, що побачила світ у 1992 році, відображає особливості релігійного життя різних церковно-адміністративних одиниць РКЦ у межах Львівської і Віленської римо-католицьких митрополій впродовж 1939–1945 років. Долю римо-католицького костелу у радянському Львові після смерті Йосипа Сталіна на підставі документів уповноваженого ради у справах релігій Львівської області досліджує польський історик П. Олеховський⁴⁹.

Окрему групу становлять дослідження щодо ситуації на західноукраїнських землях загалом та Церкви, зокрема у роки Другої світової війни. Ідеологічний тиск на суспільство, проведення насильницької колективізації, націоналізацію церковного майна, масові арешти та депортації з приходом радянської влади на Волинь характеризують М. Кучерепа та С. Степанюк⁵⁰, Л. Стрільчук^{51, 52, 53, 54}. Дослідники намагались проаналізувати становище, в якому опинилось населення західноукраїнських земель, особливості радянської, ґрунтуючись на доступних джерелах, та показати умови, в яких опинилися духовенство і миряни. Багато з них не змирилися з життям у рамках радянської системи, а тому історики акцентували увагу на різноманітні підпільні ініціативи, способи їхнього функціонування та методи боротьби з ними, які використовував НКВС.

Діяльність Римо-католицької церкви у радянський період неможливо охарактеризувати без змалювання портретів тих душпастирів, які діяли в непростих умовах комуністичного режиму. Історія життя представників українського римо-католицького духовенства сама по собі — цікаве історичне та історіографічне джерело, і нині науковці мають за завдання їх усталення та поширення цих знань серед публічності. Це має величезне значення для розвитку історичної науки з огляду на олюднення минулого як один із актуалізованих напрямів історичних студій.

Досліджуючи становище католицького духовенства в часі Другої світової війни, їхню активну діяльність та роблячи акцент на стійкості їхньої віри, необхідним завданням, яке постає перед дослідниками, є аналіз становища, в якому перебували священники перед початком війни, та характеристика позиції їхніх провідників, а саме — єпископів. На прикладі праць вченого-історика К. Прокопа «Архієпископи Галицький і Львівський латинського обряду»⁵⁵ та «Постаті Луцьких єпископів»⁵⁶ отримуємо можливість встановити спільні ознаки вимушеної боротьби духовенства проти усталеного радянською владою режиму. Характерним та спільним для обох областей є те, що священники, беручи приклад зі своїх наставників, продовжували звершувати релігійні обряди, у всілякий можливий спосіб надавали допомогу та підтримку для мирян і намагались згуртовувати населення у спільній ідеї — вірі в Бога та протистоянню режиму.

Один із перспективних напрямків, який на сьогодні не знайшов належне опрацювання, представляє дослідження Л. Стрільчук⁵⁷, яке аналізує проблему пам'ятання про численні жертви репресій (у тому числі душпастирів та вірних Римо-католицької церкви). Наявний доробок істориків,

який проаналізувала О. Каліщук⁵⁸, дає можливість стверджувати, що зібраний фактичний матеріал дозволяє порівняти відмінності функціонування Римо-католицької церкви у різних регіонах в Україні.

Висновки. Історіографія проблеми охоплює праці досить різні за своїм науковим рівнем, достовірністю наведеної в ній інформації. Аналіз засвідчив, що комплексного дослідження історіографії історії Римо-католицької церкви в Україні радянського періоду не існує, проте є низка праць, які мають регіональний характер або ж розкривають окремі вузькі аспекти історії Римо-католицької церкви в УРСР у період 1939–1991 років. Аналіз низки наукових праць підтверджує, що у сучасній історіографії переважає тенденція, пов'язана із вивченням історії Церкви періоду Другої світової війни та загалом другої половини ХХ століття у площині взаємовідносин державних та церковних інституцій. При цьому часто залишається поза увагою головний їхній елемент — духовенство та віруюча людина, що робить такі дослідження вразливими для будь-яких зовнішніх впливів (політичних, конфесійних тощо).

- ¹ П. Хом'як, *Римо-католицьке духовенство Львівської та Луцької дієцезій у 1939–1991 роках: особливості діяльності* [The Roman Catholic clergy of the Lviv and Lutsk dioceses in 1939–1991: distinctive features of their activities], Рига, Латвія, Baltija Publishing, 2025, 268 с.
- ² Г. Хоружий, *Католицька церква в СРСР* [The Catholic Church in the USSR], in «Історія релігії в Україні: наук. зб. світлій пам'яті професора Ярослава Дашкевича (1926–2010)», Львів, Логос, 2016, с. 697–707.
- ³ R. Dzwonkowski, *Leksykon duchowieństwa polskiego represjonowanego w ZSRR 1939–1988* [The vocabulary of the Polish clergy repressed in the USSR in 1939–1988], Lublin, Towarzystwo Naukowe KUL, 2003, 855 s.
- ⁴ R. Dzwonkowski, *Odrodzenie Kościoła katolickiego obrządku łacińskiego w ZSRR* [The Revival of the Latin Rite Catholic Church in the USSR The Revival of the Latin Rite Catholic Church in the USSR], in «Polacy w Kościele Katolickim w ZSRR», 1999, s. 213–214.
- ⁵ R. Dzwonkowski, *Kościół katolicki w ZSSR (1917–1939)* [The Catholic Church in the USSR (1917–1939)], in «Zarys historii», Lublin, 1997, s. 59–107.
- ⁶ R. Dzwonkowski, *Religia i Kościół katolicki w ZSRS 1917–1991* [Religion and the Catholic Church in the USSR, 1917–1991], in «Kronika», Lublin, 2010, s. 33–37.
- ⁷ R. Dzwonkowski, *Losy duchowieństwa katolickiego w ZSRS 1917–1939* [The Fate of the Catholic Clergy in the USSR, 1917–1939], in «Martyrologium», Lublin, 1998, 664 s.
- ⁸ R. Dzwonkowski, *Duchowieństwo katolickie obrządku łacińskiego represjowane w ZSRS w latach 1939–1987* [The fate of the Catholic clergy in the USSR in 1939–1987], in «Materiały do słownika biograficznego, Przegląd Wschodni», 1999–2000, t. VI, z. 3, s. 523–627.
- ⁹ П. Бондарчук, *Римо-католики в УРСР: особливості й тенденції змін у релігійності (друга половина 1940 — перша половина 1980-х рр.)* [Roman Catholics in the Ukrainian SSR: characteristics and trends in religiosity (second half of 1940 — first half of 1980s)], in «Український історичний журнал», 2021, № 1 (556), с. 57–72.
- ¹⁰ П. Бондарчук, *Римо-католики в УРСР (друга половина 1940-х — перша половина 1980-х років)* [Rhythmic Catholics in the Ukrainian SSR (second half of the 1940s — first half of the 1980s)], in «Історико-політичні студії», 2018, № 1 (6), с. 21–39.
- ¹¹ A. Hlebowicz, *Kościół w niewoli: Kościół rzymskokatolicki na Białorusi i Ukrainie po II wojnie światowej* [The Church in captivity: The Roman Catholic Church in Belarus and Ukraine after World War II], Warszawa, Głos, 1991, 148 s.
- ¹² A. Hlebowicz, *Polskie duchowieństwo katolickie na Białorusi i Ukrainie po II wojnie światowej*, [The Polish Catholic clergy in Belarus and Ukraine after World War II], in «Polacy w Kościele Katolickim w ZSRR», Lublin, Instytut Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL, 1991, s. 175–185.
- ¹³ J. Dębiński, *Kościół katolicki obrządku łacińskiego na Ukrainie* [The Latin Rite Catholic Church in Ukraine], in «Ateneum Kapłańskie», 2015, t. 165, z. 1, s. 50–79.
- ¹⁴ В. Осадчий, *Католицька церква в Україні: історичний нарис* [The Catholic Church in Ukraine: a historical overview], Луцьк, Luceoria Books, 2001, 112 с.
- ¹⁵ А. Смирнов, *Між хрестом, свастикою і червоною зіркою: українське православ'я в роки Другої світової війни* [Between the cross, the swastika and the red star: Ukrainian Orthodoxy during World War II], Одеса, Видавничий дім «Гельветика», 2021, 416 с.
- ¹⁶ К. Будз, *Українська Греко-Католицька Церква у Галичині (1946–1968): стратегії виживання та опору у підпіллі* [The Greek Catholic Church in Galicia (1946–1968): strategies for survival and resistance in the underground], Київ, 2016, 125 с.
- ¹⁷ В. Ільницький, Ю. Стецик, А. Бойчук, *Політичні репресії щодо василіянського чернецтва у Галичині (1944–1946): просопографічні аспекти* [Political repression against Basilian monks in Galicia (1944–1946): prosopographic aspects], in «Радянські репресії у західних областях України (1939 — 1953): історія, особистості, пам'ять», Riga, Latvia, Baltija Publishing, 2022, с. 290–313.
- ¹⁸ В. Ільницький, Л. Гриник, *Репресований отець Зиновій Бандрович (1916–1986): реконструкція біографії за матеріалами архівно-кримінальної справи* [Repressed priest Zinovy Bandrovich (1916–1986): reconstruction of his biography based on materials from the archival criminal case], in «Актуальні питання гуманітарних наук:

- міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка», Дрогобич, Гельветика, 2021, вип. 45, т. 1, с. 10–17.
- ¹⁹ І. Поїздник, *Історіографія розвитку відносин греко-католицької та римо-католицької церков у роки Другої світової війни* [Historiography of the development of relations between the Greek Catholic and Roman Catholic Churches during World War II], in «Український історичний журнал», 2009, № 4, с. 184–198.
- ²⁰ А. Чорненський, *Діяльність Римо-католицької Церкви на користь Української Греко-Католицької Церкви в 1946–1989 роках* [The activities of the Roman Catholic Church in support of the Ukrainian Greek Catholic Church in 1946–1989], in «Acta studiosa: Богословський науковий збірник», 2017, ч. 9, с. 115–138.
- ²¹ Й. Григулевич, *Панство століття XX* [The Parasy in the 20th Century], Київ, Вид-во політ. літ. України, 1988, 544 с.
- ²² В. Байдич, *Антирелігійна кампанія радянської влади у 1938–1964 рр.: Римо-католицька церква в Україні* [The Soviet government's anti-religious campaign in 1938–1964: The Roman Catholic Church in Ukraine], in «Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса», 2011, вип. 2, с. 295–309.
- ²³ В. Байдич, *Становище римо-католицького духовенства в Україні в роки «хрущовської відлиги» (1953–1957 рр.)* [The situation of the Roman Catholic clergy in Ukraine during the «Khrushchev Thaw» (1953–1957)], in «Гілея», 2011, вип. 48 (6), с. 172–179.
- ²⁴ В. Байдич, *Римо-католицизм у контексті розвитку державно-церковних стосунків в УРСР (1920–1960-ті рр.)* [Roman Catholicism in the context of the development of state-church relations in the USSR (1920s–1960s)], in «Історія України. Маловідомі імена, події, факти», Київ, 2008, вип. 36, с. 294–315.
- ²⁵ В. Байдич, *Становище римо-католицького духовенства в Україні в роки «хрущовської відлиги» (1953–1957 рр.)*, с. 172–179.
- ²⁶ П. Бондарчук, *Римо-католики в УРСР: особливості й тенденції змін у релігійності (друга половина 1940 — перша половина 1980-х рр.)*, с. 57–72.
- ²⁷ П. Бондарчук, *Римо-католики в УРСР (1945–1991)* [Roman Catholics in the Ukrainian SSR (1945–1991)], in «Україна ХХ століття: культура, ідеологія, політика», 2023, вип. 27, с. 184–189.
- ²⁸ П. Бондарчук, В. Даниленко, *Особливості релігійної ситуації в УРСР (середина 1950-их — перша половина 1960-их років)* [Features of the religious situation in the Ukrainian SSR (mid-1950s — first half of the 1960s)], in «Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського», 2013, вип. 3, с. 171–183.
- ²⁹ В. Войналович, *Доля римо-католицького культу в Україні в умовах політики державного атеїзму (кінець 50-х — перша половина 60-х рр.)* [The fate of the Roman Catholic cult in Ukraine under the policy of state atheism (late 1950s — first half of the 1960s)], in «Історія України: Маловідомі імена, події, факти», Київ, 2003, вип. 20/21, с. 23–37.
- ³⁰ О. Гура, *Взаємовідносини радянської держави і римо-католицької церкви в УРСР у дослідженнях сучасної української історіографії* [Relations between the Soviet state and the Roman Catholic Church in the Ukrainian SSR in contemporary Ukrainian historiography], in «Історична пам'ять», 2011, № 2 (26), с. 87–98.
- ³¹ О. Гура, *Діяльність світських організацій католиків в УРСР наприкінці 1940-их — 1950-их років*. [Activities of secular Catholic organisations in the Ukrainian SSR in the late 1940s and 1950s], in «Українське релігієзнавство», 2015, вип. 73, с. 142–149.
- ³² О. Гура, *Доля римо-католицьких громад в період форсованого антирелігійного наступу радянської держави (1950-ті — перша половина 1960-х рр.)* [The fate of Roman Catholic communities during the Soviet state's forced anti-religious offensive (1950s — first half of the 1960s)], in «Україна і Ватикан: до і після Другого Ватиканського Собору: наук. зб.», Київ, УАР, 2013, 504 с.
- ³³ О. Гура, *Політика радянської влади щодо римо-католицької церкви у другій половині 40-х — першій половині 50-х років ХХ століття* [The policy of the Soviet authorities towards the Roman Catholic Church in the second half of the 1940s and the first half of the 1950s], in «Історична пам'ять», 2009, № 1, с. 60–68.
- ³⁴ А. Лисенко, *Поза Божими заповідями: релігійна політика тоталітарних режимів в Україні у 1939–1946 роках* [Beyond God's Commandments: Religious Policy of Totalitarian Regimes in Ukraine in 1939–1946], Київ, 2023, 436 с.
- ³⁵ W. Rożkow, *Polityka władz sowieckich wobec Kościoła rzymskokatolickiego w okresie kampanii antyreligijnej 1958–1964* [The policy of the Soviet authorities towards the Roman Catholic Church during the anti-religious campaign of 1958–1964], in «Pamięć i Sprawiedliwość», 2021, № 1, s. 209–226.
- ³⁶ В. Сергійчук, *У боротьбі за рідну віру. Римо-католики України завжди були несхитні* [In the struggle for their native faith. Roman Catholics in Ukraine have always been steadfast], Київ, Дніпро, 2001, 228 с.
- ³⁷ О. Довбня, *Політичні репресії проти Римо-католицької церкви в УРСР (1939–1953 рр.): новітня вітчизняна історіографія* [Political repression against the Roman Catholic Church in the Ukrainian SSR (1939–1953): recent domestic historiography], in «Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка, Серія Історія», 2017, вип. 2, ч. 3, с. 66–71.
- ³⁸ Й. Григулевич, *Панство століття XX*, с. 126.
- ³⁹ Л. Кизя, М. Коваленко, *Вікова боротьба українського народу проти Ватикану* [The Ukrainian people's age-old struggle against the Vatican], Київ, Вид-во Київського університету, 1959, 292 с.
- ⁴⁰ А. Моренчук, *Церковно-релігійне життя в Україні в 1953–1964 роках (на матеріалах західних областей)* [Church and religious life in Ukraine in 1953–1964 (based on materials from western regions)], Луцьк, 2009, 196 с.
- ⁴¹ П. Хом'як, *Римо-католицьке духовенство Львівської та Луцької дієцезій у 1939–1991 роках: особливості діяльності*.

- ⁴² M. Dębowska, *Łucka kuria diecezjalna na «wygnaniu»* [The Diocese of Lutsk in «exile»], in «ABMK», 2000, t. 73, s. 23–32.
- ⁴³ L. Popek, *Straty Kościoła rzymskokatolickiego na Wołyniu w latach 1939–1945* [Losses of the Roman Catholic Church in Volhynia in 1939–1945], in «Polskie Państwo Podziemne na Wołyniu w latach 1949–1944», Sandomierz, 2006, s. 98–122.
- ⁴⁴ M. Dębowska, *Materiały do dziejów diecezji łuckiej. Relacje o stanie dekanatów i parafii 1941–1944* [Materials for the history of the Diocese of Lutsk. Reports on the state of deaneries and parishes 1941–1944], in «Biały Dunajec», Lublin, Łuck, Ostróg, Wołanie z Wołynia, 2005, 221 s.
- ⁴⁵ П. Хом'як, *Жертви радянських репресій: луцьке духовенство Римсько-Католицької Церкви* [Victims of Soviet repression: clergy of the Roman Catholic Church in Lutsk], in «Радянські репресії в Західній Україні 1939–1953 рр.», Одеса, Гельветика, 2021, с. 306–322.
- ⁴⁶ M. Dębowska, *Kościół katolicki na Wołyniu w warunkach okupacji 1939–1945* [The Catholic Church in Volhynia under occupation, 1939–1945], Rzeszów, Instytut Pamięci Narodowej, 2008, 480 s.
- ⁴⁷ B. Kumor, *Archidiecezja Lwowska obrządku łacińskiego w świetle schematyzmu archidiecezjalnego z 1939* [The Latin Rite Archdiocese of Lviv in the light of the archdiocesan schematism of 1939], in «Folia Historica cracoviensia», 1996, vol. 3, s. 265–287.
- ⁴⁸ *Życie religijne pod okupacją 1939–1945: metropolie wileńska i lwowska, zakony* [Religious life under occupation, 1939–1945: the Vilnius and Lviv metropolitan areas, religious orders, Katowice, 1992, 505 s.
- ⁴⁹ P. Olechowski, *Miedzy ołtarzem a gabinetem partyjnym. Kościół rzymskokatolicki w sowieckim Lwowie w latach 1953–1959 w świetle raportów pełnomocnika Rady ds. Kultów Religijnych w obwodzie lwowskim* [Between the altar and the party office. The Roman Catholic Church in Soviet Lviv in 1953–1959 in the light of reports by the representative of the Council for Religious Affairs in the Lviv region], in «Pamięć i Sprawiedliwość», 2017, № 1 (29), s. 176–201.
- ⁵⁰ M. Кучерепа, С. Степанюк, *Волинь у 1939–1941 рр.: радянська, репресії і опір радянському тоталітаризму* [Volhynia in 1939–1941: Sovietisation, repression and resistance to Soviet totalitarianism], in «Радянські репресії в Західній Україні 1939–1953 рр.», Одеса, Гельветика, 2021, с. 51–104.
- ⁵¹ Л. Стрільчук, *Радянська та репресії на землях Західної України у період вересня 1939 р. — червня 1941 р* [Sovietisation and repression in Western Ukraine between September 1939 and June 1941], in «Літопис Волині», 2024, ч. 30, с. 113–118.
- ⁵² Л. Стрільчук, П. Хом'як, *Радянська духовної сфери Волині (вересень 1939 — червень 1941 роки)* [Sovietisation of the spiritual sphere in Volhynia (September 1939 — June 1941)], in «Волинь у роки Другої світової війни: соціально-політичне становище, міжетнічні взаємини, радянська», Рига, Латвія, Baltija Publishing, 2025, с. 184–206.
- ⁵³ Л. Стрільчук, *Політика радянської влади на землях Західної України в галузі культури, освіти та релігії у період вересня 1939 — червня 1945 рр.* [The policy of the Soviet authorities in Western Ukraine in the fields of culture, education and religion between September 1939 and June 1945], in «Літопис Волині», 2017, ч. 18, с. 26–31.
- ⁵⁴ L. Strilchuk, P. Khomiak, *Soviet law and the nationalization of church property on the example of the Lviv seminary during the soviet and german occupation of 1939–1945* [Soviet law and the nationalization of church property on the example of the Lviv seminary during the soviet and german occupation of 1939–1945], in «Ad Alta», 2021, iss. 1, p. 117–120.
- ⁵⁵ K. Prokop, *Arcybiskupi halicy i lwowscy obrządku łacińskiego. Szkice biograficzne. Wołanie z Wołynia. Biały Dunajec* [Archbishops of Halych and Lviv of the Latin Rite. Biographical sketches. A cry from Volhynia. Biały Dunajec], Ostróg, 2010, 450 s.
- ⁵⁶ K. Prokop, *Sylwetki biskupów łuckich. Biały Dunajec* [Profiles of the bishops of Łuck. Biały Dunajec], Ostróg, 2001, 257 s.
- ⁵⁷ Л. Стрільчук, *Політика пам'яті щодо репресій, вчинених радянською владою стосовно власних громадян, які у роки війни перебували у військовому полоні та в окупації* [The policy of remembrance regarding the repression perpetrated by the Soviet authorities against their own citizens who were held in military captivity and under occupation during the war years], in «Радянські репресії у західних областях України (1939–1953): історія, особистості, пам'ять», Riga, Latvia, Baltija Publishing, 2022, с. 63–81.
- ⁵⁸ О. Калішук, *Римо-католицька церква в Україні у другій половині XX ст. у сучасному історіографічному дискурсі: регіональний зріз* [The Roman Catholic Church in Ukraine in the second half of the 20th century in contemporary historiographical discourse: a regional perspective], in «Літопис Волині», 2023, ч. 29, с. 58–63.

References

1. Baidych V., *Antyrelihiina kampaniia radianskoi vlady u 1938–1964 rr.: Rymo-katolytska tserkva v Ukraini* [The Soviet governments anti-religious campaign in 1938–1964: The Roman Catholic Church in Ukraine], in «Naukovi zapysky Instytutu politychnykh i etnonatsionalnykh doslidzhen im. I. F. Kurasa», 2011, vyp. 2, s. 295–309.
2. Baidych V., *Rymo-katolytsyzm u konteksti rozvytku derzhavno-tserkovnykh stosunkiv v SRSR (1920–1960-ti rr.)* [Roman Catholicism in the context of the development of state-church relations in the USSR (1920s–1960s)], in «Istoriia Ukrainy. Malovidomi imena, podii, fakty», Kyiv, 2008, vyp. 36, s. 294–315.
3. Baidych V., *Stanovyshche rymo-katolytskoho dukhovenstva v Ukraini v roky «khrushchovskoi vidlyhy» (1953–1957 rr.)* [The situation of the Roman Catholic clergy in Ukraine during the «Khrushchev Thaw» (1953–1957)], in «Hileia», 2011, vyp. 48 (6), s. 172–179.
4. Bondarchuk P., *Rymo-katolyky v URSR (1945–1991)* [Roman Catholics in the Ukrainian SSR (1945–1991)], in «Ukraina XX stolittia: kultura, ideolohiia, polityka», 2023, vyp. 27, s. 184–189.

5. Bondarchuk P., Rymo-katolyky v URSR (druha polovyna 1940-kh — persha polovyna 1980-kh rokiv) [Rhythmic Catholics in the Ukrainian SSR (second half of the 1940s — first half of the 1980s)], in «Istoryko-politychni studii», 2018, № 1 (6), s. 21–39.
6. Bondarchuk P., Rymo-katolyky v URSR: osoblyvosti y tendentsii zmin u relihiinosti (druha polovyna 1940 — persha polovyna 1980-kh rr.) [Roman Catholics in the Ukrainian SSR: characteristics and trends in religiosity (second half of the 1940s — first half of the 1980s)], in «Ukrainskyi istorychnyi zhurnal», 2021, № 1 (556), s. 57–72.
7. Bondarchuk P., Danylenko V., Osoblyvosti relihiinoi sytuatsii v URSR (seredyna 1950-ykh — persha polovyna 1960-ykh rokiv) [Features of the religious situation in the Ukrainian SSR (mid-1950s — first half of the 1960s)], in «Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho», 2013, vyp. 3, s. 171–183.
8. Budz K., Ukrainska Hreko-Katolytska Tserkva u Halychyni (1946–1968): stratehii vyzhyvannia ta oporu u pidpilli [The Greek Catholic Church in Galicia (1946–1968): strategies for survival and resistance in the underground], Kyiv, 2016, 125 s.
9. Chornenkyi A., Diialnist Rymo-katolytskoi Tserkvy na koryst Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy v 1946–1989 rokakh [The activities of the Roman Catholic Church in support of the Ukrainian Greek Catholic Church in 1946–1989], in «Acta studiosa: Bohoslovskyi naukovyi zbirnyk», 2017, ch. 9, s. 115–138.
10. Dębiński J., Kościół katolicki obrządku łacińskiego na Ukrainie [The Latin Rite Catholic Church in Ukraine], in «Ateneum Kapłańskie», 2015, t. 165, z. 1, s. 50–79.
11. Dębowska M., Kościół katolicki na Wołyniu w warunkach okupacji 1939–1945 [The Catholic Church in Volhynia under occupation, 1939–1945], Rzeszów, Instytut Pamięci Narodowej, 2008, 480 s.
12. Dębowska M., Łucka kuria diecezjalna na «wygnaniu» [The Diocese of Lutsk in «exile»], in «ABMK», 2000, t. 73, s. 23–32.
13. Dębowska M., Materiały do dziejów diecezji łuckiej. Relacje o stanie dekanatów i parafii 1941–1944 [Materials for the history of the Diocese of Lutsk. Reports on the state of deaneries and parishes 1941–1944], in «Biały Dunajec», Lublin, Łuck, Ostróg, Wołanie z Wołynia, 2005, 221 s.
14. Dovbnia O., Politychni represii proty Rymo-katolytskoi tserkvy v URSR (1939–1953 rr.): novitnia vitchyzniana istoriografii [Political repression against the Roman Catholic Church in the Ukrainian SSR (1939–1953): recent domestic historiography], in «Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. Volodymyra Hnatiuka, Serii Istorii», 2017, vyp. 2, ch. 3, s. 66–71.
15. Dzwonkowski R., Duchowieństwo katolickie obrządku łacińskiego represjowane w ZSRS w latach 1939–1987 [The fate of the Catholic clergy in the USSR in 1939–1987], in «Materiały do słownika biograficznego, Przegląd Wschodni», 1999–2000, t. VI, z. 3, s. 523–627.
16. Dzwonkowski R., Kościół katolicki w ZSRR (1917–1939) [The Catholic Church in the USSR (1917–1939)], in «Zarys historii», Lublin, 1997, s. 59–107.
17. Dzwonkowski R., Leksykon duchowieństwa polskiego represjonowanego w ZSRR 1939–1988 [The vocabulary of the Polish clergy repressed in the USSR in 1939–1988], Lublin, Towarzystwo Naukowe KUL, 2003, 855 s.
18. Dzwonkowski R., Losy duchowieństwa katolickiego w ZSRS 1917–1939 [The Fate of the Catholic Clergy in the USSR, 1917–1939], in «Martyrologium», Lublin, 1998, 664 s.
19. Dzwonkowski R., Odrodzenie Kościoła katolickiego obrządku łacińskiego w ZSRR [The Revival of the Latin Rite Catholic Church in the USSR The Revival of the Latin Rite Catholic Church in the USSR], in «Polacy w kościele Katolickim w ZSRR», 1999, s. 213–214.
20. Dzwonkowski R., Religia i Kościół katolicki w ZSRS 1917–1991 [Religion and the Catholic Church in the USSR, 1917–1991], in «Kronika», Lublin, 2010, s. 33–37.
21. Hlebowicz A., Kościół w niewoli: Kościół rzymskokatolicki na Białorusi i Ukrainie po II wojnie światowej [The Church in captivity: The Roman Catholic Church in Belarus and Ukraine after World War II], Warszawa, Głos, 1991, 148 s.
22. Hlebowicz A., Polskie duchowieństwo katolickie na Białorusi i Ukrainie po II wojnie światowej, [The Polish Catholic clergy in Belarus and Ukraine after World War II], in «Polacy w Kościele Katolickim w ZSRR», Lublin, Instytut Badań nad Polonią i Duszpasterstwem Polonijnym KUL, 1991, s. 175–185.
23. Hryhulevych Y., Papstvo stolittia XX [The Papacy in the 20th Century], Kyiv, Vyd-vo polit. lit. Ukrainy, 1988, 544 s.
24. Hura O., Diialnist svitskykh orhanizatsii katolykiv v URSR naprykintsi 1940-ykh — 1950-ykh rokiv. [Activities of secular Catholic organisations in the Ukrainian SSR in the late 1940s and 1950s], in «Ukrainske relihiieznavstvo», 2015, vyp. 73, s. 142–149.
25. Hura O., Dolia rymo-katolytskykh hromad v period forsovanoho antyrelihiinoho nastupu radianskoi dezhavy (1950-ti — persha polovyna 1960-kh rr.) [The fate of Roman Catholic communities during the Soviet states forced anti-religious offensive (1950s — first half of the 1960s)], in «Ukraina i Vatykan: do i pislia Druhoho Vatykanskooho Soboru: nauk. zb.», Kyiv, UAR, 2013, 504 s.
26. Hura O., Polityka radianskoi vlady shchodo rymo-katolytskoi tserkvy u druhii polovyni 40-kh — pershii polovyni 50-kh rokiv XX stolittia [The policy of the Soviet authorities towards the Roman Catholic Church in the second half of the 1940s and the first half of the 1950s.], in «Istorychna pamiat», 2009, № 1, s. 60–68.
27. Hura O., Vzaïmovidnosyny radianskoi derzhavy i rymo-katolytskoi tserkvy v URSR u doslidzhenniakh suchasnoi ukrainskoi istoriografii [Relations between the Soviet state and the Roman Catholic Church in the Ukrainian SSR in contemporary Ukrainian historiography], in «Istorychna pamiat», 2011, № 2 (26), s. 87–98.
28. Ilnytskyi V., Hrynyk L., Represovanyi otets Zynovii Bandrovych (1916–1986): rekonstruktsiia biohrafii za materialamy arkhivno-kryminalnoi spravy [Repressed priest Zinovi Bandrovich (1916–1986): reconstruction of his biography]

- based on materials from the archival criminal case], in «Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka», Drohobych, Helvetyka, 2021, vyp. 45, t. 1, s. 10–17.
29. Illytskyi V., Stetsyk Yu., Boichuk A., Politychni represii shchodo vasyliianskoho chernetstva u Halychyni (1944–1946): prosopohrafichni aspekty [Political repression against Basilian monks in Galicia (1944–1946): prosopographic aspects], in «Radianski represii u zakhidnykh oblastiakh Ukrainy (1939–1953): istoriia, osobystosti, pamiat», Riga, Latvia, Baltija Publishing, 2022, s. 290–313.
 30. Kalishchuk O., Rymo-katolytska tserkva v Ukraini u druhii polovyni XX st. u suchasnomu istoriografichnomu dyskursi: rehionalnyi zriz [The Roman Catholic Church in Ukraine in the second half of the 20th century in contemporary historiographical discourse: a regional perspective], in «Litopys Volyni», 2023, ch. 29, s. 58–63.
 31. Khomiak P., Rymo-katolytske dukhovenstvo Lvivskoi ta Lutskoi diietsezii u 1939–1991 rokakh: osoblyvosti diialnosti [The Roman Catholic clergy of the Lviv and Lutsk dioceses in 1939–1991: distinctive features of their activities], Ryha, Latviia, Baltija Publishing, 2025, 268 s.
 32. Khomiak P., Zhertvy radianskykh represii: lutske dukhovenstvo Rymsko-Katolytskoi Tserkvy [Victims of Soviet repression: clergy of the Roman Catholic Church in Lutsk], in «Radianski represii v Zakhidnii Ukraini 1939–1953 rr.», Odesa, Helvetyka, 2021, s. 306–322.
 33. Khoruzhyi H., Katolytska tserkva v SRSR [The Catholic Church in the USSR], in «Istoriia relihii v Ukraini: nauk. zb. svitlii pamiaty profesora Yaroslaava Dashkevycha (1926–2010)», Lviv, Lohos, 2016, s. 697–707.
 34. Kucherepa M., Stepaniuk S., Volyn u 1939–1941 rr.: radianizatsiia, represii i opir radianskomu totalitaryzmu [Volhynia in 1939–1941: Sovietisation, repression and resistance to Soviet totalitarianism], in «Radianski represii v Zakhidnii Ukraini 1939–1953 rr.», Odesa, Helvetyka, 2021, s. 51–104.
 35. Kumor B., Archidiecezja Lwowska obrzadku lacińskiego w świetle schematyzmu archidiecezjalnego z 1939 [The Latin Rite Archdiocese of Lviv in the light of the archdiocesan schematism of 1939], in «Folia Historica cracoviensia», 1996, vol. 3, s. 265–287.
 36. Kyzia L., Kovalenko M., Vikova borotba ukrainskoho narodu proty Vatykanu [The Ukrainian peoples age-old struggle against the Vatican], Kyiv, Vyd-vo Kyivskoho universytetu, 1959, 292 s.
 37. Lysenko O., Poza Bozhymy zapovidiamy: relihiina polityka totalitarnykh rezhymiv v Ukraini u 1939–1946 rokakh [Beyond Gods Commandments: Religious Policy of Totalitarian Regimes in Ukraine in 1939–1946], Kyiv, 2023, 436 s.
 38. Morenchuk A., Tserkovno-relihiine zhyttia v Ukraini v 1953–1964 rokakh (na materialakh zakhidnykh oblastei) [Church and religious life in Ukraine in 1953–1964 (based on materials from western regions)], Lutsk, 2009, 196 s.
 39. Olechowski P., Między ołtarzem a gabinetem partyjnym. Kościół rzymskokatolicki w sowieckim Lwowie w latach 1953–1959 w świetle raportów pełnomocnika Rady ds. Kultów Religijnych w obwodzie lwowskim [Between the altar and the party office. The Roman Catholic Church in Soviet Lviv in 1953–1959 in the light of reports by the representative of the Council for Religious Affairs in the Lviv region], in «Pamięć i Sprawiedliwość», 2017, № 1 (29), s. 176–201.
 40. Osadchyi V., Katolytska tserkva v Ukraini: istorychnyi narys [The Catholic Church in Ukraine: a historical overview], Lutsk, Luceoria Books, 2001, 112 s.
 41. Poizdnyk I., Istoriohrafiiia rozvytku vidnosyn hreko-katolytskoi ta rymo-katolytskoi tserkov u roky Druhoi svitovoi viiny [Historiography of the development of relations between the Greek Catholic and Roman Catholic Churches during World War II], in «Ukrainskyi istorychnyi zhurnal», 2009, № 4, s. 184–198.
 42. Popek L., Straty Kościoła rzymskokatolickiego na Wołyniu w latach 1939–1945 [Losses of the Roman Catholic Church in Volhynia in 1939–1945], in «Polskie Państwo Podziemne na Wołyniu w latach 1949–1944», Sandomierz, 2006, s. 98–122.
 43. Prokop K., Arcybiskupi haliccy i lwowscy obrzadku lacińskiego. Szkice biograficzne. Wołanie z Wołynia. Biały Dunajec [Archbishops of Halych and Lviv of the Latin Rite. Biographical sketches. A cry from Volhynia. Biały Dunajec], Ostróg, 2010, 450 s.
 44. Prokop K., Sylwetki biskupów łuckich. Biały Dunajec [Profiles of the bishops of Łuck. Biały Dunajec], Ostróg, 2001, 257 s.
 45. Rożkow W., Polityka władz sowieckich wobec Kościoła rzymskokatolickiego w okresie kampanii antyreligijnej 1958–1964 [The policy of the Soviet authorities towards the Roman Catholic Church during the anti-religious campaign of 1958–1964], in «Pamięć i Sprawiedliwość», 2021, № 1, s. 209–226.
 46. Serhiichuk V., U borotbi za ridnu viru. Rymo-katolyky Ukrainy zavzhdy buli neskhytni [In the struggle for their native faith. Roman Catholics in Ukraine have always been steadfast], Kyiv, Dnipro, 2001, 228 s.
 47. Smyrnov A., Mizh khrestom, svastykoiu i chervonoio zirkoiu: ukrainske pravoslavia v roky Druhoi svitovoi viiny [Between the cross, the swastika and the red star: Ukrainian Orthodoxy during World War II], Odesa, Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2021, 416 s.
 48. Strilchuk L., Polityka pamiaty shchodo represii, vchynenykh radianskoio vladoiu stosovno vlasnykh hromadian, yaki u roky viiny pobuvaly u viiskovomu poloni ta v okupatsii [The policy of remembrance regarding the repression perpetrated by the Soviet authorities against their own citizens who were held in military captivity and under occupation during the war years], in «Radianski represii u zakhidnykh oblastiakh Ukrainy (1939–1953): istoriia, osobystosti, pamiat», Riga, Latvia, Baltija Publishing, 2022, s. 63–81.

49. Strilchuk L., Polityka radianskoi vlady na zemliakh Zakhidnoi Ukrainy v haluzi kultury, osvity ta religii u period veresnia 1939 — chervnia 1945 rr [The policy of the Soviet authorities in Western Ukraine in the fields of culture, education and religion between September 1939 and June 1945], in «Litopys Volyni», 2017, ch. 18, s. 26–31.
50. Strilchuk L., Radianizatsiia ta represii na zemliakh Zakhidnoi Ukrainy u period veresnia 1939 r. — chervnia 1941 r. [Sovietisation and repression in Western Ukraine between September 1939 and June 1941], in «Litopys Volyni», 2024, ch. 30, s. 113–118.
51. Strilchuk L., Khomiak P., Radianizatsiia dukhovnoi sfery Volyni (veresen 1939 — cherven 1941 roky) [Sovietisation of the spiritual sphere in Volhynia (September 1939 — June 1941)], in «Volyn u roky Druhoi svitovoi viiny: sotsialno-politychne stanovyshche, mizhetnichni vzaiemyny, radianizatsiia», Ryha, Latvija, Baltija Publishing, 2025, s. 184–206.
52. Strilchuk L., Khomiak P., Soviet law and the nationalization of church property on the example of the Lviv seminary during the soviet and german occupation of 1939–1945 [Soviet law and the nationalization of church property on the example of the Lviv seminary during the soviet and german occupation of 1939–1945], in «Ad Alta», 2021, iss. 1, p. 117–120.
53. Voinalovych V., Dolia rymo-katolytskoho kultu v Ukraini v umovakh polityky derzhavnoho ateizmu (kinets 50-kh — persha polovyna 60-kh rr.) [The fate of the Roman Catholic cult in Ukraine under the policy of state atheism (late 1950s — first half of the 1960s)], in «Istoriia Ukrainy: Malovidomi imena, podii, fakty», Kyiv, 2003, vyp. 20/21, s. 23–37.
54. Życie religijne pod okupacją 1939–1945: metropolie wileńska i lwowska, zakony [Religious life under occupation, 1939–1945: the Vilnius and Lviv metropolitan areas, religious orders, Katowice, 1992, 505 s.